

Påverkan på ekologiska värden av föreslagna bebyggelse i Nackebyhov

20140325

FRIMAN EKOLOGIKONSULT AB

CONEC KONSULTERANDE
EKOLOGER

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Bakgrund	4
Nockebyhov	4
Grönsamband	4
Judarn och Judarskogen	4
Gubbkärsskogen	6
Dag- och ytvatten i Nockebyhov	8
Habitatnätverk	8
Barrskogshabitat	8
Våtmarkshabitat	9
Ekhabitat	10
Planerad bebyggelse	14
Påverkan på samband	14
Lokal påverkan	18
Förslag till kompensation	22
Underlag	24

Medverkande

Stockholms stad

Exploateringskontoret

Agneta Schill

Konsulter

Sonia Wallentinus - Conec konsulterande ekologer

Hans-Georg Wallentinus - Conec konsulterande ekologer

Margareta Friman Scharin - Friman Ekologikon-sult

Sammanfattning

I Nockebyhov finns planer på att förtäta genom att bygga i delar av kvarvarande naturmarksområden. I denna rapport diskuteras hur detta kan påverka de ekologiska värdena. Bebyggelseplanerna är i detta skede i de flesta fall översiktliga varför resonemangen blir övergripande.

Judarskogen är både naturreservat och ett Natura 2000-område. Gubbkärrsskogen ligger i en förkastningsbrant mot Mälaren med en strandpromenad längs vattnet.

Många av de kvarvarande naturmarksområdena i Nockebyhov består av barrskogsklädda bergbranter vända åt norr eller öster. Tidigare har det funnits öppet vatten i form av kärr och bäckar eller öppna diken men numera finns inga öppna vattenytor. Kärret vid Semestervägen är torrlagt och utmed Tyska bottens väg är dagvattnet anslutet till det kombinerade spill- och dagvattennätet. Det finns ingen kapacitet i det befintliga ledningsnätet, att ta emot ytterligare dagvatten. Det är därför angeläget att i tidigt skede planera för lokalt omhändertagande av dagvatten och att finna tillräckligt med infiltrationsytor.

Nockebyhovs läge mellan Judarskogen och Mälaren gör att området har stor betydelse som spridningskorridor för många djur. Både Judarskogen och Grimstaskogen (norr om Nockebyhov) är viktiga kärnområden, medan Gubbkärrsskogen och grönområdena i Nockebyhov är viktiga spridningskorridorer.

Judarskogen liksom större delen av skogsområdena längs Mälarstranden är viktiga för barrskogsarter. Bebyggelseområdet Nockebyhov med de kvarvarande barrskogsbranterna är ett viktigt spridningsområde.

Sjön Judarn med vattendrag och dammar samt med omgivande skog är ett viktigt kärnområde för groddjur. Inom Nockebyhov och längs Gubbkärrsvägen har groddjur påträffats på flera platser. Sannolikt leder groddjur i kärret norr om Gubbkärrsvägen och söker föda och övervintrar i skogsbackarna kring Fritidsvägen. I område 1 och i det uttorkade kärret vid Semestervägen kan det eventuellt ibland finnas tillräckligt med vatten för grodlek eller så kan delar av kärret återskapas. Många av de obebyggda moränsluttningar som finns i Nockebyhov kan vara viktiga sommar- eller övervintringsområden.

De viktigaste ekområdena i Nockebyhov ligger strax norr om Nockebybron i Rimiparken, medan övriga delar av Nockebyhov är spridningsområden för eklevande arter. Enstaka ekförekomster finns i parken vid Tyska bottens väg och Tältgatan.

Inom Nockebyhov föreslås sju utbyggnadsområden. Alla områden utom område 1 ligger på nordostsluttningar som inte tidigare har tagits i anspråk för bebyggelse. Område 1 är delvis ett sommarstugeområde.

Om alla förslagen byggs ut har det ju naturligtvis större påverkan än om bara ett eller några av förslagen blir verklighet. Ianspråktagande av natur mellan Judarskogen och Gubbkärrsskogen ger en

försvagning av spridningskorridorerna om inte dessa förstärks någon annanstans.

De spridningskorridorer som är viktigast att spara, utgörs dels av barrskogssamband som sträcker sig mellan Judarskogen och Gubbkärrsskogen och dels av våtmarkssamband som t.ex. vid Semestervägen. Barrskog som sträcker sig i öst-västlig riktning har störst betydelse för att bevara sambanden.

Bebyggelseförslagen kan skada spridningsmöjligheterna för barrskogsarter och födosöks- och övervintringsmöjligheter för groddjur. Ökad trafik i området innebär också ökad dödlighet för groddjur. Skadorna kan minskas om kompensationsåtgärder vidtas. Som kompensationsåtgärder föreslås återskapande av tidigare våtmarker samt grodtunnlar och barriärer vid vissa vägavsnitt (vilka måste utredas närmare). Ett återskapande av våtmarker kan t.ex. göras i område 1, i parken vid Tältvägen, vid Semestervägen och vid Judarns västra utlopp.

Bakgrund

CONEC konsulterande ekologer har på uppdrag av Stockholms stad undersökt hur de ekologiska värdena kan påverkas av eventuell exploatering av naturmark i bebyggelseområdena i Nockebyhov.

I arbetet har även Margareta Friman Scharin på Friman Ekologikonsult deltagit.

Området har besökts vid två tillfällen i februari-mars 2014.

Nockebyhov

Bebyggelseområdet Nockebyhov, begränsas av Mälaren i väster och Gubbkärrsvägen i öster samt i norr av Södra Ängby och i söder av Nockebybron, se figur 2, där även ort- och vägnamn framgår.

Området är relativt glest bebyggt idag med flera gröna kilar mellan husen. Huvudsakligen är det norrsluttningar som är sparade förutom ett stort strandområde längs Mälaren, Gubbkärrsskogen. Gubbkärrsskogen är ca 100 m bred och bebyggelseområdet Nockeby är ca 300 brett. Öster om Nockeby ligger naturreservatet Judarskogen.

Flera bebyggelseförslag diskuteras nu i Nockebyhov i figur 11.

Grönsamband

Nockebyhovs läge mellan Judarskogen och Mälaren gör att området har stor betydelse som spridningskorridor för många djur. Både Judarskogen och Grimstaskogen (norr om Nockebyhov) är viktiga kärnområden, medan Gubbkärrsskogen och

grönområdena i Nockebyhov är en viktig spridningskorridor, se figur 1.

Judarn och Judarskogen

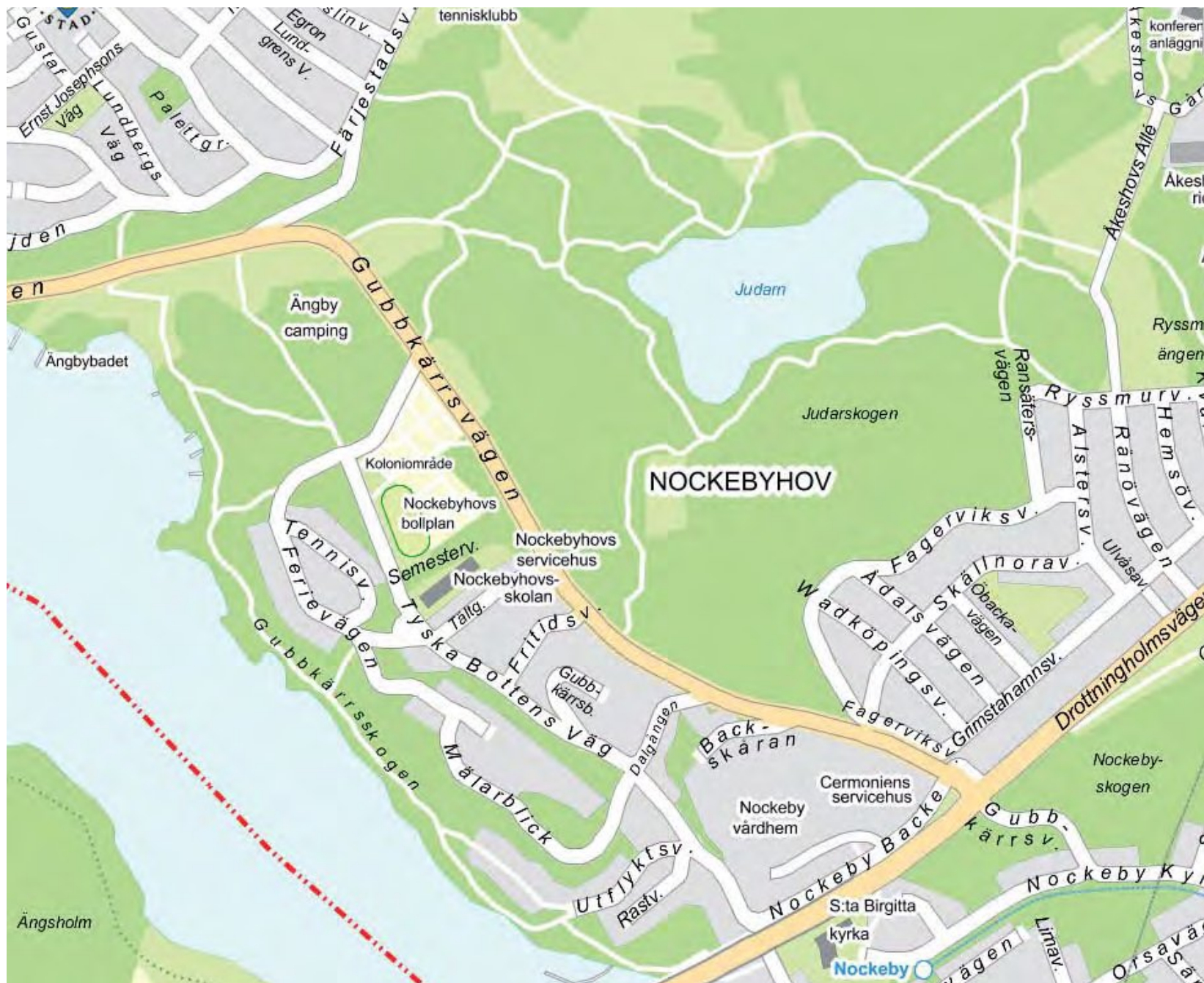
Judarskogen är Stockholms första naturreservat och bildades 1995. I mitten av skogen ligger sjön Judarn och i nordost strax utanför reservatet ligger Åkeshovs slott med sina trädgårdsanläggningar. Området är berömt för sin särpräglade geologi med mycket stora block och blocksträngar. De s.k. De

Geormoränerna som finns i området är klassade som riksintresse. År 2007 blev naturreservatet även ett Natura 2000-område i syfte att bevara och skapa gynnsamma miljöer för större vattensalamander enligt EU:s habitatdirektiv.

Barrskogen dominerar i reservatet och särskilt söder om sjön. Vid en sökning i Artportalen (2014) är det totalt 22 fågelarter som häckar i Judarskogen av vilka sparvhök, större hackspett, mindre hackspett,

Figur 1. Utdrag ur "Den gröna Promenadstaden (Stockholms stad 2013). Grön färg Stockholms parker, naturområden och idrottsplatser, prickigt Stockholms ekologiska infrastruktur. Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden i Stockholms stad. Innefattar även stockholmsregionens gröna kilar inom kommunens gränser (utanför kommunen skrafferat). Hel ytterlinje skyddat område.

Figur 2. Nockebyhov med Judarskogen. Stockholms stads hemsida.

kungsfågel, grå flugsnappare, stjärtmes, tofsmes, blåmes, talgoxe, nötväcka och nötskrika är knutna till skogsmiljöer. Spillkråka ska också häcka i området enligt Stockholms stads hemsida.

Av barrskogsmesarna häckar tofsmes i Judarskogen och troligen även svartmes som ofta hörs sjunga. Under 2013 observerades även talltita i Judarskogen. Förekomsten av mindre hackspett och stjärtmes visar på den relativt stora andel fuktlövskog som omger sjön Judarn.

I skogen söder om Judarn växer linnea vilket är en ovanlig växt i dagens barrskogar, eftersom de flesta skogar avverkas innan de nått en sådan ålder att arten trivs. Ett stort antal tämligen ovanliga kryptogamer hittas i Judarskogen och 2013 hade Sveriges Mykologiska Föreningen en mykologi-vecka i Judarskogen, varvid flera arter har noteras i Artportalen.

För groddjuren är de många våtmarkerna särskilt värdefulla. I Judarskogen finns Stockholms samtliga groddjur representerade, varav den större vattensalamandern framgångsrikt återinfördes 2009.

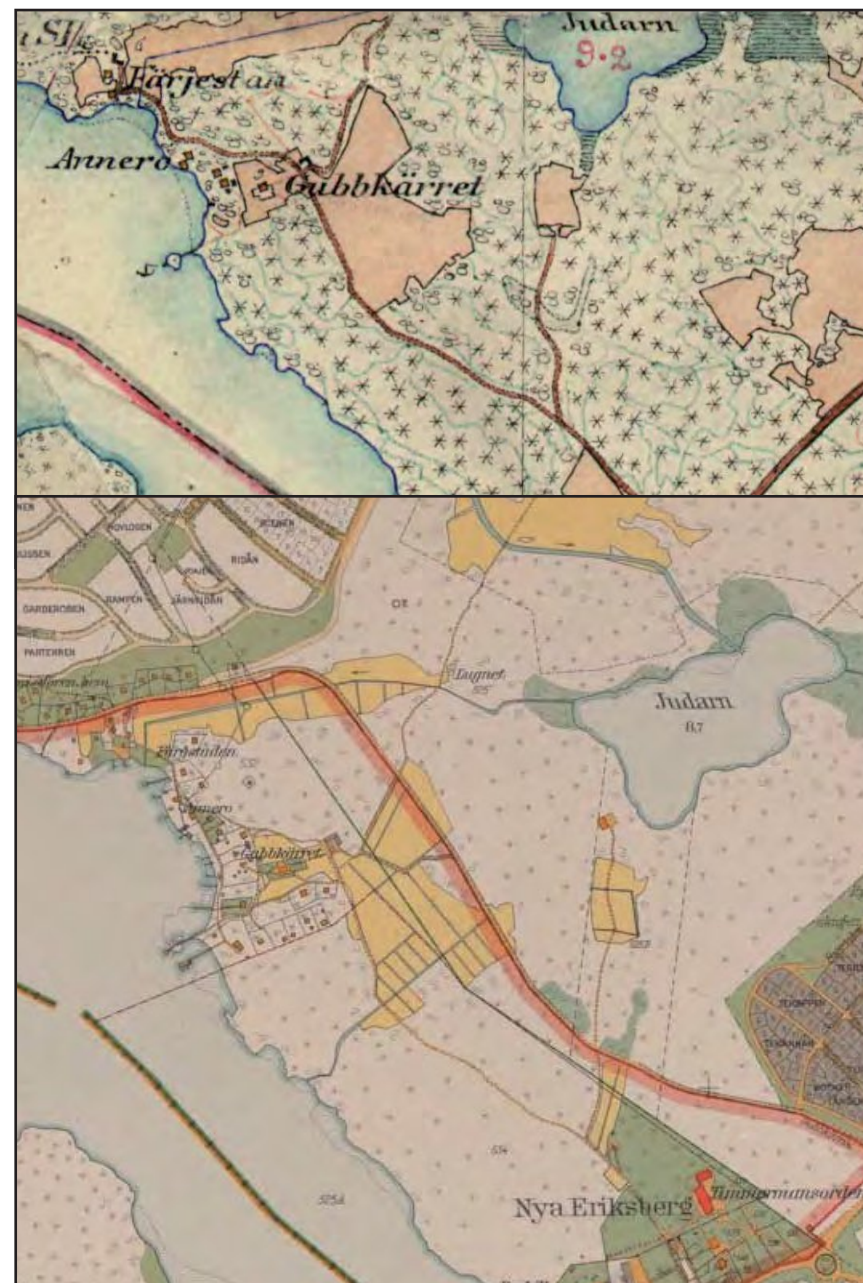
Sjön Judarns avrinningsområde utgörs till 80 % av naturmark men Judarn tar också emot förorenat vatten via en dagvattenledning från Bergslagsvägen som är hårt trafikerad. Dagvattenledningen mynnar ut i ett dike som mynnar ut i norra delen av sjön. Sjön har två utlopp som bägge besöktes 20140305, se figur 4. Sjön sänktes omkring år 1900, innan dess var det östra utloppet det huvudsakliga.

Det östra passerar en nyanlagd damm där större vattensalamander leker. Vattnet rinner från Judarn i ett dike som är ganska djupt men en bit efter att ha passerat under Åkeshovs allé så försvinner vattnet ner i marken. Förmodligen rinner vattnet vidare under diket till dagvattenledningen vid diket mynning vid bollplanen. Dagvattenledning fortsätter mot Drottningholmsvägen och Mälaren eller Åkeshovs reningsverk.

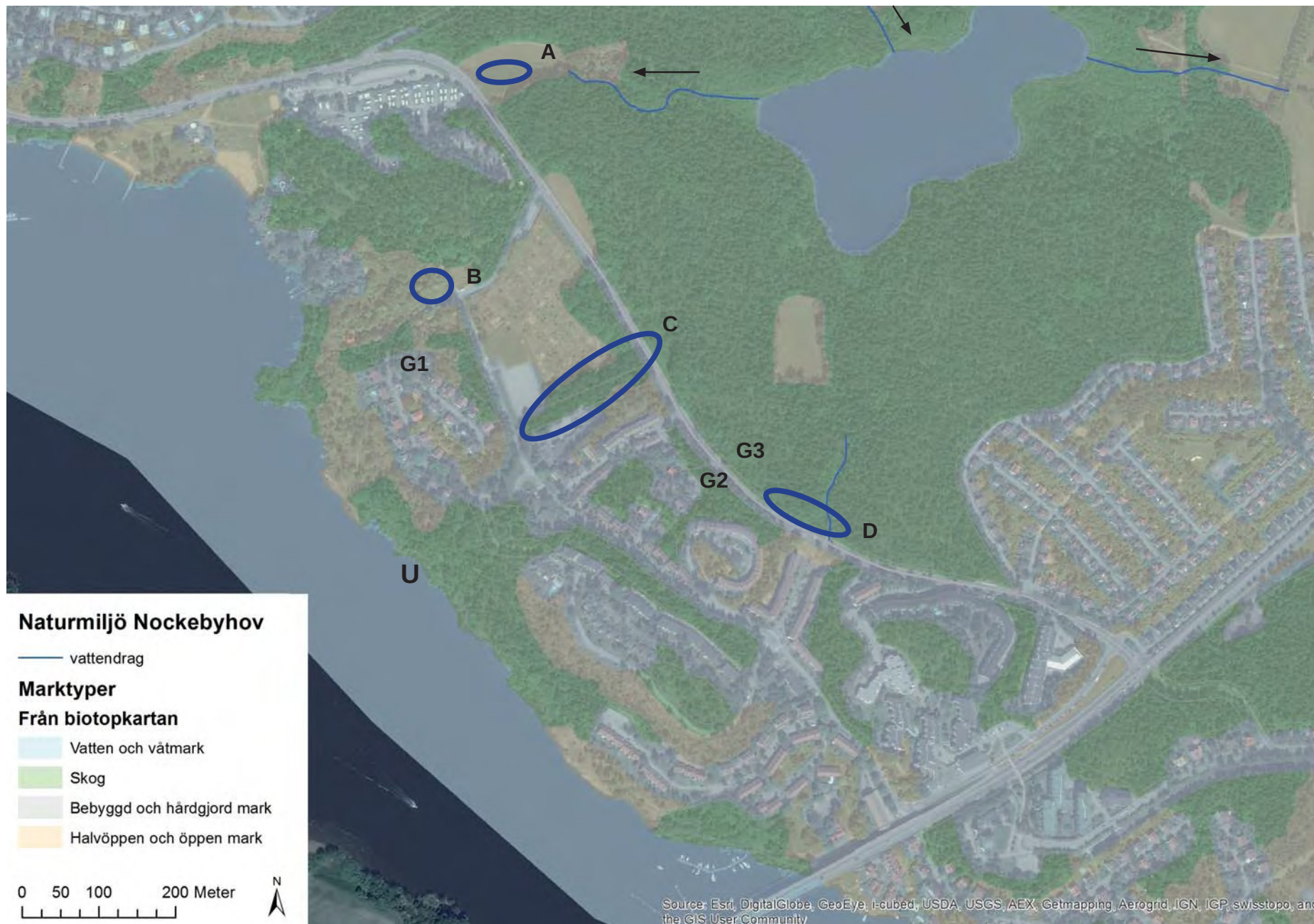
Judarns västra utlopp var vid besöket torrt i det branta partiet i skogskanten och halvvägs ut i den öppna marken. Eventullet går vattnet genom morän och gamla täckdiken på denna sträcka. I kärrmarken (område A i figur 4) blev vattnet åter synligt för att sedan försvinna in i ett dagvattenrör under Gubbkärrsvägen. På andra sidan vägen ner mot Ängbybadet finns inget öppet dike, utan vattnet rinner troligen via en dagvattenledning till Mälaren. På kartan från 1934 fortsatte diket rakt ner till Mälaren vid nuvarande Ängbybadet.

Gubbkärrsskogen

Gubbkärrsskogen består av naturmarken från Ferievägen och Gubbkärrs koloniområde till Rimiparken vid Nockebybrons fäste. Det är en sydvästvärd förkastningsbrant mot Mälaren. Delar av området är mycket

Figur 3. Högst upp häradskartan från början av 1900-talet (Copyright Lantmäteriets historiska kartdatabas). Längst ned en karta från 1934 från Stadsmuseet.

Figur 4. Blå cirklar med bokstavs-beteckning visar våtmarker medan G och siffror visar var groddjur observerats, se avsnitt "Våtmarkshaibitat". Vid markeringen "U" i Gubbkärrsskogens strand mynnar en dagvattenledning där det förut mynnat ett öppet dike, se avsnitt "Dag- och ytvatten i Nockebyhov".

brant och på flera ställen har man god utsikt över Mälaren. En strandpromenad löper längs vattnet.

I branten står ädellövskog, blandskog och barrskog med trädslag som tall, ek, lönn, ask, hägg, björk och asp. Dominerar gör tall, ek och björk samt vid ett ställe även gran. I strandzonen är det ibland bara kala klipphällar och ibland en bård med framförallt al och knäckepl.

Längs stranden finns stora möjligheter till bad vid naturstränder och strax norr om Gubbkärrskogen ligger Ängbybadet med mer ordnade förhållanden. En kortare sträcka av stranden utgörs av opåverkad strand och klassas som ekologiskt särskilt känsligt område.

Dag- och ytvatten i Nockebyhov

I södra kanten av Judarskogen finns ett litet skogskärr som tar emot vatten från höjdpartierna på bägge sidor om Gubbkärrsvägen, se område D figur 4. Dagvattnet från bebyggelsen närmast söder om Gubbkärrsvägen, kring Dalgången, rinner i ledning under vägen som ligger högt över kärret.

Vid hörnet Semestervägen/Gubbkärrsvägen finns en dagvattenbrunn (enligt uppgift från Stockholm Vatten) med en ledning från en svacka på andra sidan Gubbkärrsvägen. Det är förmodligen denna brunn som även avvattnar det uttorkade kärret vid Semestervägen. Vid besöket var det torrt i svackorna på bägge sidor om Gubbkärrsvägen, men fuktindikerande växter står på bägge sidor. Enligt den gamla kartan från 1934 fanns ett dike från åkermarken vid nuvarande Semestervägen som gick rakt ut i Mälaren. Idag stiger terrängen flera

meter från Tyska Bottnens väg uppemot Ferievägen innan det lutar neråt igen mot Mälaren så inget vatten kan rinna ovan mark den vägen, men det finns en dagvattenledning som mynnar ut på samma ställe som det forna diket.

Från området utmed med Tyska Bottens väg samlas dagvatten upp i ett kombinerat dag- och spillvatten-nät.

I östra delen av område 1 ser man ett litet dike i tät vegetation som försvinner ut i sank öppen mark (område B i figur 4), men vid besöket var det inte tydligt vilket håll vattnet här rinner åt. Enligt den gamla kartan från 1934 skulle det kunna vara ett dike mot det nuvarande koloniområdet.

Inom och i gränsen av planområdet är det alltså i dagsläget mycket ont om ytvatten. Det enda som var synligt var det i område B och D.

Enligt Joakim Pramsten på Stockholm Vatten, så finns ingen kapacitet att ta emot mer dagvatten i det befintliga nätet. Det är därför angeläget att i tidigt skede planera för lokalt omhändertagande av dagvatten och att finna tillräckligt med infiltrationsytor.

Habitatnätverk

Stockholms stad har satt fokus på tre viktiga arter/artgrupper som är indikatorer för rik biologisk mångfald. Dessa är:

- 1) eklevande arter som är knutna till gamla ekar (jätteekar),
- 2) tofsmes (barrskogsmiljöer) och
- 3) padda (våtmarker).

Genom att skydda miljöer som dessa arter/artgrupper är knutna till kan man behålla en stor del av den biologiska mångfalden i staden.

Arternas (möjliga) förekomst och spridning har kartlagts genom GIS-analyser av biotopkartan från 1989 (Stockholms stad 2009) och i vissa fall även genom inventeringar. Arbetet har genomförts av Miljöförvaltningen i samarbete med KTH (Mörtberg et al 2006 och 2007, Zetterberg et al 2010 och Zetterberg 2011).

Barrskogshabitat

Större delen av nordvästra Stockholm längs Mälarstranden är viktiga för barrskogsarter liksom Judarskogen. Detta märks, som tidigare nämnts, på att barrskogsmesarna (tofsmes, svartmes och talltita) är frekventa i området. Bebyggelseområdet Nockebyhov är ett viktigt spridningsområde. De kvarvarande barrskogsområdena är viktiga för att bevara denna funktion.

Som man kan se av figur 5 fyller barrskogsranden vid Södra Ängby (gul linje) liksom barrskogen vid Cermonien (ljusblå linje) i östra delen av Nockebyhov en viktig funktion med hög tillgänglighet. Flera andra ställen där barrskogen dominerar i

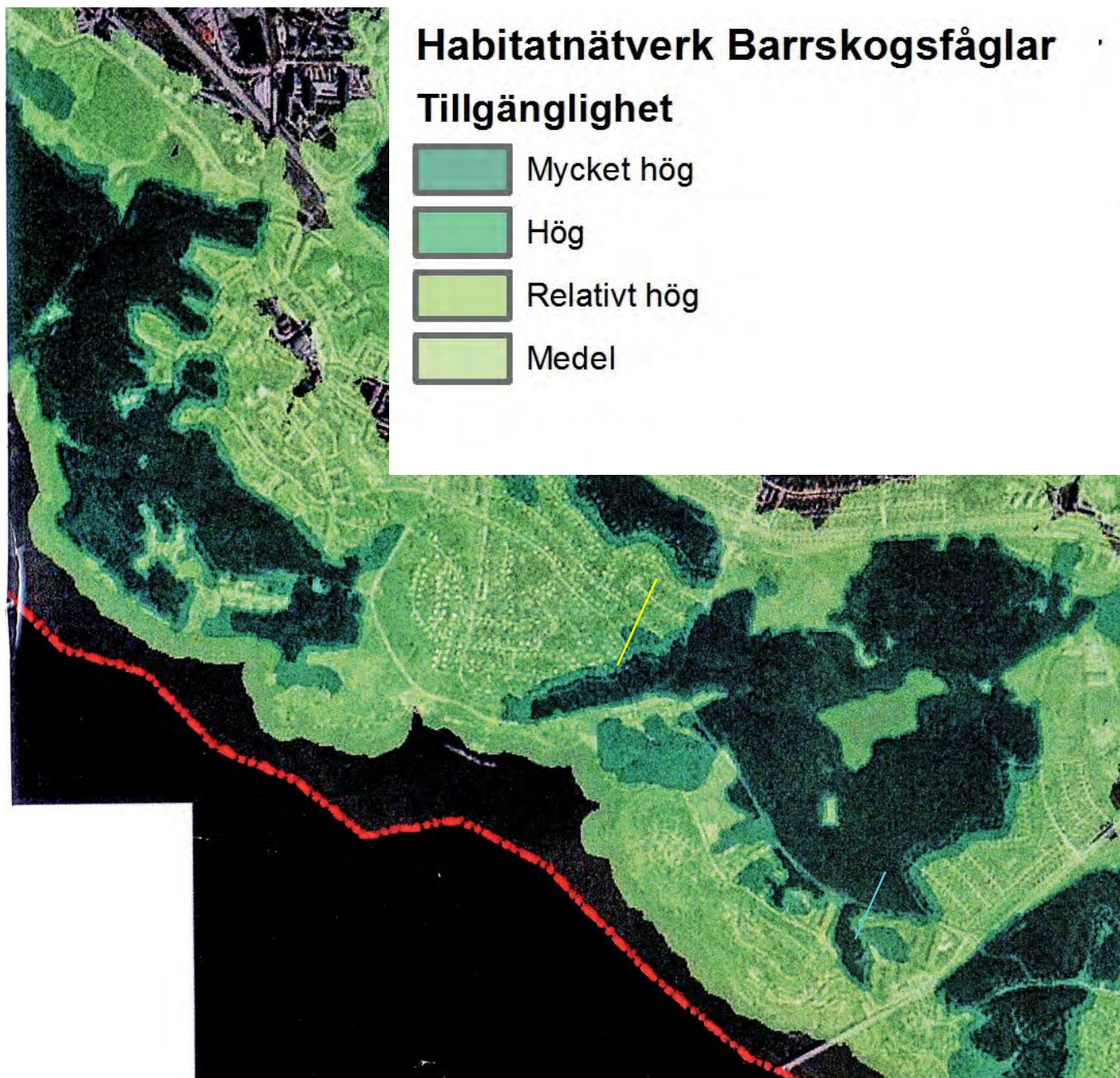
randen till Judarnsskogen har antingen mycket hög eller hög tillgänglighet. Dessa områden är särskilt viktiga för att knyta samman Gubbkärrsskogens med Judarskogen. Övriga skogsklädda områden i Nockebyhov förstärker spridningssambandet, särskilt på de ställen där barrskogen dominerar.

Våtmarkshabitat

Judarskogen med sjön och dammarna samt skogsområdena med sommar- och övervintringsområden är ett viktigt kärnområde för groddjur, vilket visar sig i att alla stockholms fem groddjursarter leker i området. Även Mälarstranden har markerat som ett viktigt område i figur 6.

Ingen inventering av groddjur har gjorts i planområdet men groddjur har rapporterats på flera ställen enligt rapporter till Artportalen och till miljökontoret, se figur 4. Dessa ställen är vid punkt G1 (Tennisvägen 20) mindre vattensalamander i damm på privatomt, punkt G2, grodor och paddor vid stenrösen och håligheter på flera tomter i området (Fritidsvägen 3) och punkt G3 överkörda och levande grodor på Gubbkärrsvägen - sträckan mellan Fritidsvägen och Dalgången.

De flesta observationer rapporteras inte och man kan anta att det är många fler miljöer som är viktiga för groddjur inom planområdet. Tänkbara sådana områden är, våtmarken vid B, skogsbackarna i område 1,2 och 3 och naturmarkerna utmed Gubbkärrsvägen mellan Fritidsvägen. Det sistnämnda området kan vara övervintrings- och födosöksområde för groddjur som leker i våtmarkerna på andra sidan Gubbkärrsvägen. Området utmed Semestervägen och västerut till Mälaren har

Figur 5. Barrskogshabitatnätverk (Miljöförvaltningen).

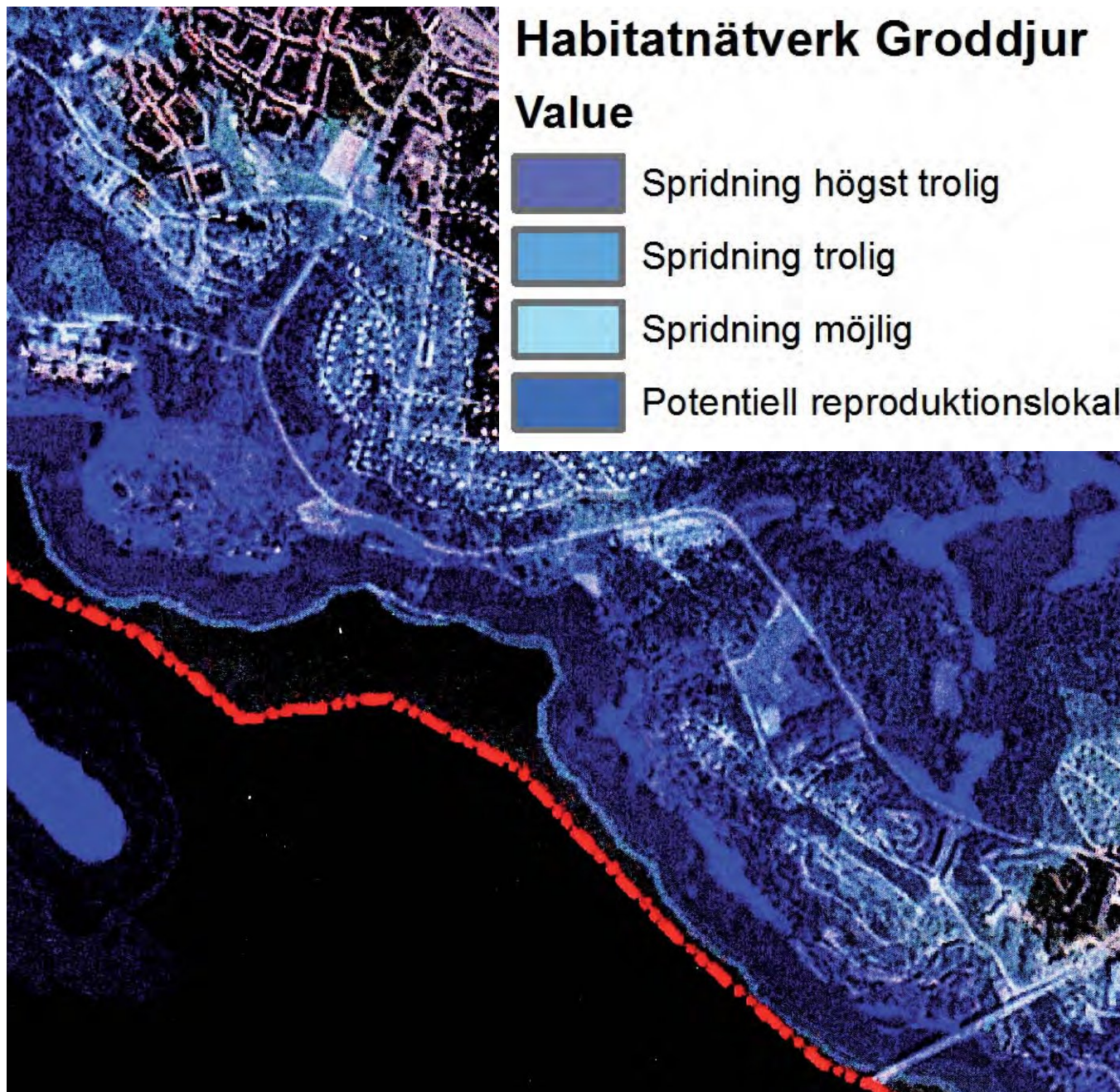
förmodligen tidigare varit ett viktigt spridningsområde för groddjur mellan Judarskogen och Mälaren. Judarns västra utlopp är idag helt kulverterad väster om Gubbkärrsvägen varför detta spridningsområde idag inte fyller någon större funktion, men det skulle kunna restuareras.

Detta innebär att bebyggelseområdet Nockebyhov med kvarvarande natur är viktiga områden bl.a. som sommar- och övervintringsområden. Särskilt viktiga är den naturmark som sträcker sig i öst-västlig riktning. Många av de obebyggda morän-sluttningar som finns i området kan, som tidigare nämnts, vara viktiga sommar- eller övervintringsområden.

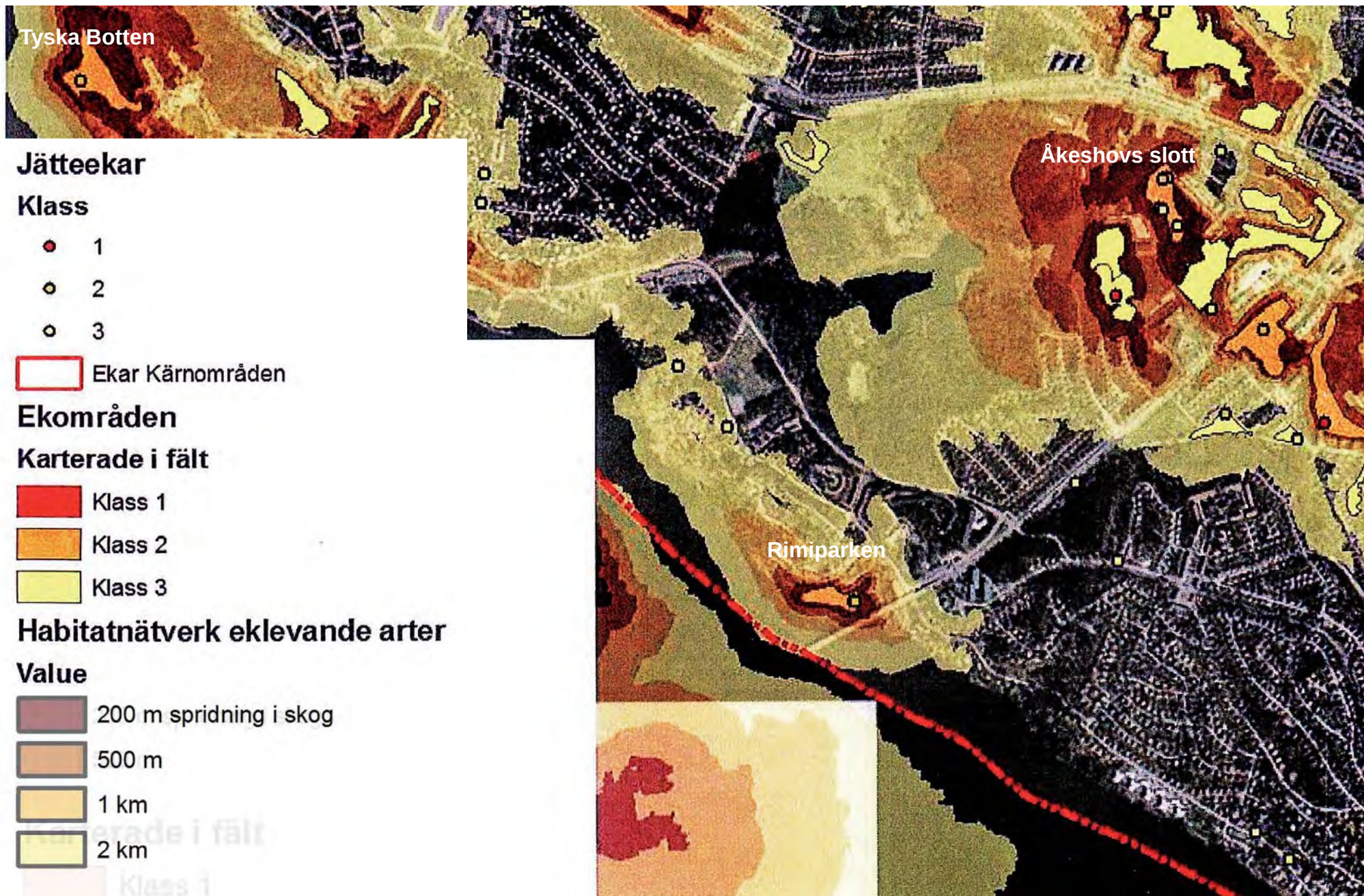
Ekhabitat

De viktigaste ekområdena i Nockebyhov ligger strax norr om Nockebybron i Rimiparken. Ekområden vid Åkeshovs slott liksom vid Tyska Botten och Grimstaskogen är närliggande viktiga områden, se figur 7. Övriga delar av Nockebyhov är spridningsområden. Enstaka ekförekomster, som ej är med i figuren, finns i parken vid Tyska Bottens väg och Tältgatan.

Inom området står också fyra s.k. jätteekar (> 80 cm i diameter). Två jätteekar av klass II (av tre klasser, varav klass I är högst) hittas i Rimiparken. Dessa träd hade hål med mulmbildning. I norra delen av Nockebyhov (i område 1 och strax söder om område 2) finns två jätteekar. Bägge dessa är friska träd som saknar hål och mulmbildning.

Figur 6. Groddjurshabitatnätverk (Miljöförvaltningen).

Figur 7. Habitatnätverk eklevande arter (Miljöförvaltningen).

A Rimiparken

B Gubbkärrskogen

C Judarskogen

D Judarskogen

E Judarn

F Judarskogen

Figur 8. A - Rimiparken vid Nockebybron. B - Strandpromenaden i Gubbkärrsskogen. C - Judarsskogen vid västra utloppet. D -Salamanderdamm nära sjön Judarn i östra utloppet. E - Judarn. F -Sankt område i reservatet vid Gubbkärrsvägen och Dalgången . Foton Margareta Friman Scharin.

Figur 9. A - Område 1. Stranden längst upp i norr. B - Område 1, tidigare öppet område till vänster om vägen. C - Område 2 med den lilla sommarstugan. D - Område 3, sankt område vid Semestervägen. E - Område 3 syns på vänster sida om Gubbkärrsvägen. Till vänster närmast fotografen, infarten till Tältgatan. F - Område 3, det f.d. sankta området används flitigt av barnen. Foton Margareta Friman Scharin och Sonia Wallentinus.

Planerad bebyggelse

I området diskuteras sju utbyggnadsområden, se figur 11. Alla områden utom område 1 ligger på nordostsluttningar som inte tidigare har tagits i anspråk för bebyggelse. Område 1 är ett sommarstugeområde som ligger strax söder om Ängbybadet.

Vid besöket 20140305 hördes ett flertal fågelarter på många ställen i Nockebyhov. Troligen har närheten till Judarskogen stor betydelse för artrikedomen. Arter som hördes var; talgoxe, blåmes, stjärtmes, troligen svartmes, grönfink, koltrast, större hackspett, skogsduva och nötväcka. Många av dessa fåglar är knutna till skogsområden av lite bättre kvalitet.

Påverkan på samband

Om alla förslagen byggs ut har det naturligtvis större påverkan än om bara ett eller några av förslagen blir verklighet. Här nedan diskuteras hur sambanden påverkas av utbyggnadsförslagen generellt. Den lokala påverkan av de enskilda förslagen diskuteras senare ("Lokal påverkan").

I Gröna Promenadstaden (2013) är hela Judarskogen utmärkt som kärnområde (figur 1) och detta gäller särskilt för våtmarksarter och barrskogsarter, medan området kring Åkeshovs slott har stor betydelse för eklevande arter. Gubbkärrskogen och bebyggelseområdet Nockebyhov är utmärkta som spridningszoner. Det innebär att ianspråktagande av natur mellan Judarskogen och Gubbkärrsskogen ger en försvagning av spridningskorridorerna om inte dessa förstärks någon annanstans (se "Förslag till kompensation"). Var ingreppen sker har också stor betydelse.

Allra viktigaste är att bevara de spridningskorridorer mellan Judarskogen och Mälaren som är markerade i figur 12. Våtmarkssamband är starkast i orange och gul korridor. Barrskogssamband är viktigast i den gröna, gula, ljusblå och röda korridoren.

Orange korridor kommer inte alls påverkas av exploatering i Nockebyhov, men här finns möjligheter till kompensationsåtgärder.

Den *gröna korridoren* berörs av utbyggnadsplaner i område 1 och 2. Detta skogssamband är det starkaste skogssambandet i området och därför viktigt att bevara. Vid ingrepp är det bäst att bevara ett så brett stråk som möjligt. Bebyggelseplaner i område 1 som innebär att sambandet bryts mellan Mälaren och Judarskogen är negativt. Bebyggelseplaner i område 2 innebär att korridoren blir smalare, men förbindelsen kan fungera ändå om inte område 1 samtidigt exploateras så att korridoren försvinner. Se vidare "Lokal påverkan" för ytterligare diskussioner om område 1 och 2.

Den *gula korridoren* har både en funktion som skogssamband och ett visst våtmarkssamband. Det finns, som tidigare nämnts, ett uttorkat kärr vid Semestervägen. Idag är stora delar av kärret starkt påverkat av att delar av området användas som lekplats för barn och att vattnet leds bort via dagvattenledningar. Kärrområdet har därför idag troligen ingen betydelse för groddjur, men kan vara ett viktigt stråk för småfåglar. Korridoren har alltså tidigare haft större betydelse, men är idag negativt påverkat. Området har en stor utvecklingspotential, om man återskapar hela eller delar av kärret och

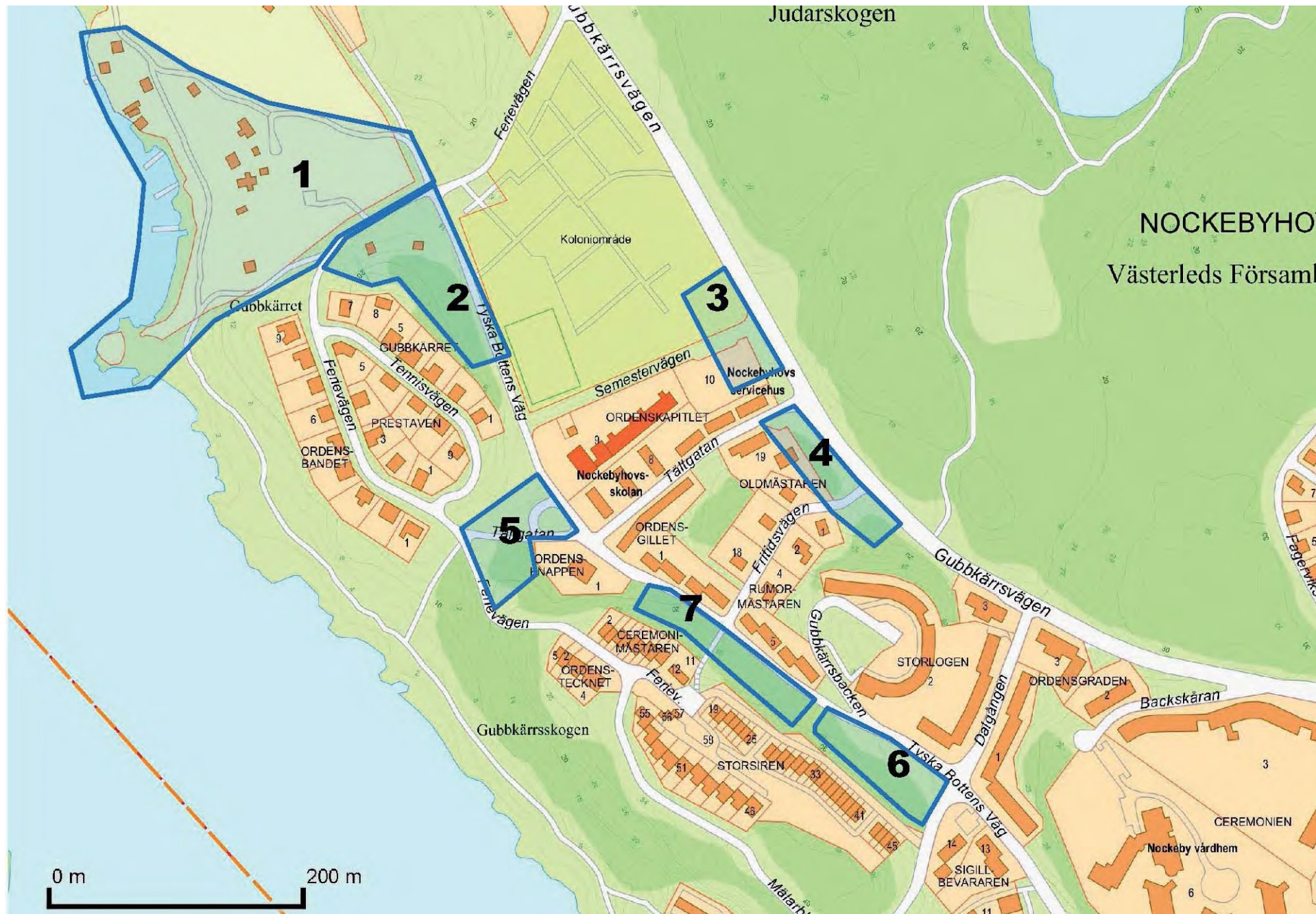
gör en grodtunnel under Gubbkärrsvägen. Bebyggelse i område 3 och 5 skulle påverka korridoren negativt. Detta gäller särskilt vid bebyggelse i område 3. Om område 3 ska byggas är det viktigt att en korridor sparas, både vad gäller våtmarkssamband och skogssamband. Se vidare "Lokal påverkan". Utbyggnad i område 5 påverkar sambandet negativt, framförallt genom att barrskogsområdet i område 5 ligger ganska högt och har ett tydligt siktsamband med Judarskogen liksom Gubbkärrskogen. Se vidare "Lokal påverkan" för ytterligare diskussioner om område 3 och 5.

Ett spritt barrskogssamband finns i den *ljusblå korridoren*. Detta område har också betydelse för den lokala groddjurspopulationen. Kontakten mellan barrskogsområdena vid Gubbkärrsvägen och Judarskogen är god (område 4), medan höjdskillnaderna över Gubbkärrsbacken gör att trädskronorna delvis är skymda för varandra. Ett visst samband finns dock längs Fritidsvägen där de relativt stora trädbeväxta tomterna skapar ett grönt samband. Längs Tyska Bottens väg sträcker sig ett barrskogsområde, område 6 och 7.

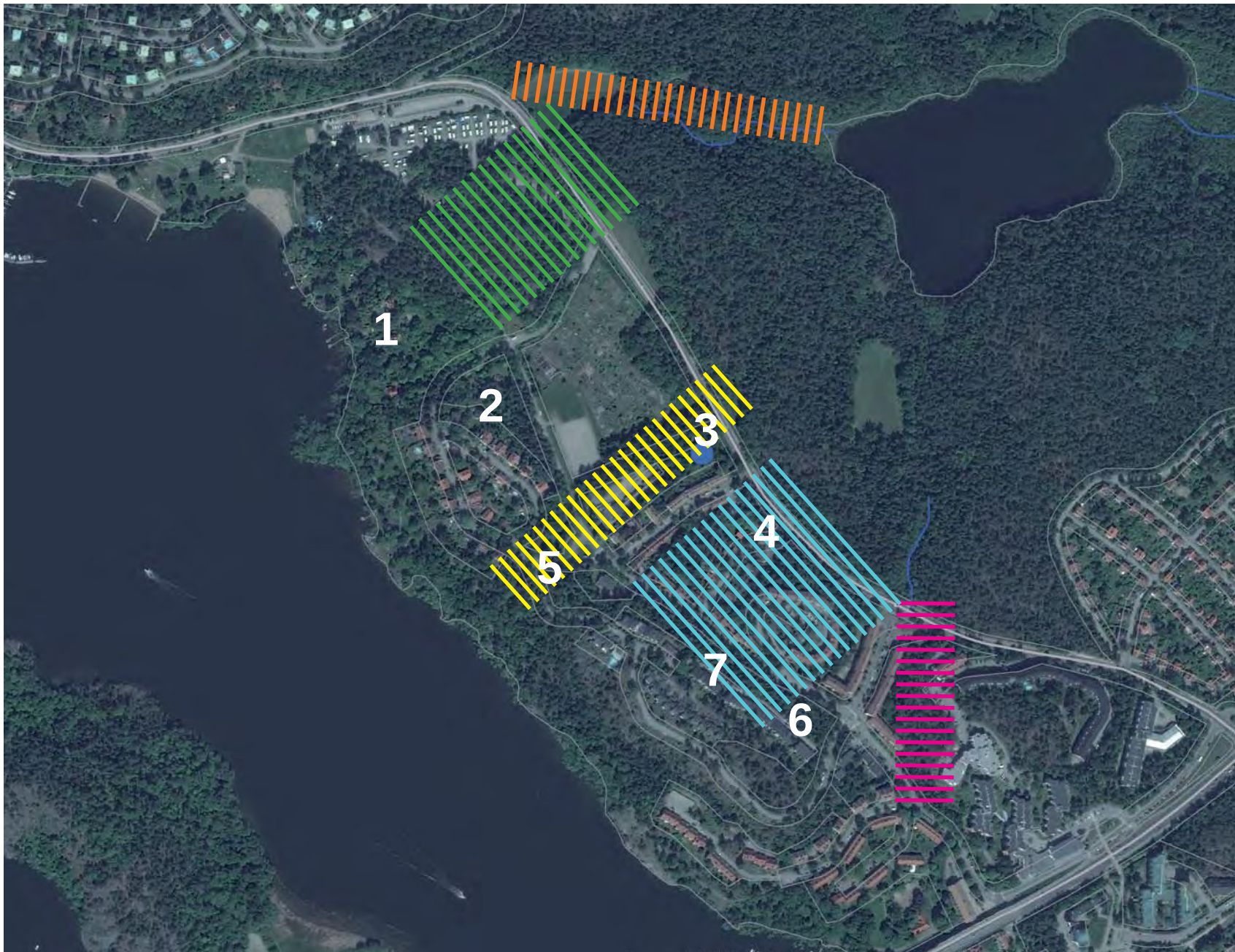
Den *ljusblå korridoren* är inte den viktigaste för barrskogssambanden, där kan en viss exploatering ske utan att sambandet påverkas alltför negativt. Hänsyn till groddjur bör dock tas. Då det gäller område 4 är det viktigaste att spara ett grönt samband närmast Fritidsvägen. I område 6 har den östra delen störst betydelse för sambandet, medan i område 7 bör en grön zon bevaras närmast gågatan som ligger i Fritidsgatans förlängning. I övrigt se "Lokal påverkan".

Figur 10. A - Område 4 med liten smal stig. B - Område 5 öppet område vid Tältgatan. C - Område 5, stenblock med "stöttande" tall. D - Område 5 strax intill förskolan. E - Område 6 vid Tyska Bottens väg. F - område 7 - barrskogssluttning. Foton Margareta Friman Scharin och Sonia Wallentinus.

Figur 11. Översiktskarta där nya detaljplaner föreslås

Figur 12. Viktiga spridningskorridorer mellan Judarn och Gubbkärsskogen. Siffrorna visar bebyggelseområden. Satellitbild från ESRI.com.

Den röda korridoren är ett väl fungerande barrskogssamband öster om Dalgången ner till Tyska Bottens väg. Vid Tyska Bottens väg finns de tidigare nämnda barrskogsområdena, område 6 och 7, som delvis har en kontakt med denna korridor i den östra delen av område 6.

Av barrträden är det lättast att spara tall, eftersom gran är mer känslig för ändrade förhållanden. Trädens friskhet avgör också vilka träd som är viktiga att bevara. Grova träd störst betydelse ur ekologisk synvinkel, men ibland kan det vara bättre att bevara träd som har en framtida potential.

En sammanfattning av de samband som är viktigast att bevara illustreras i figur 14.

Lokal påverkan

Område 1

Bebyggelseplaner

Det pågår planer för att ansluta bebyggelsen i detta område till kommunalt vatten och avlopp.

Naturmiljö

Området är ganska varierat med både löv- och barrskog våtmark och lite öppen mark. Tillsammans med barrskogsområdet öster om området hänger detta område intimt samman med Judarskogen och är därmed en viktig spridningskorridor. Foton från området hittas i figur 9A och B.

En stor del av området består av sommarstugor/vilatometter. Bebyggelsen består av äldre trähus med en del tall, björk och gran mellan husen. Längs stranden finns flera bryggor, men också relativt opåverkade partier med al och stora knäckeplar.

En liten gångväg går delvis längs stranden, delvis mellan de nedre husen. Flera fina ekar växer i området, varav en är en jätteek av klass 3. I östra delen av området har marken tidigare varit öppen, se kartan från 1934 i figur 3. Den tidigare öppna marken kantas nu av träd- och buskridåer som avlöses av slyvegetation inåt. Det är framförallt ek, asp och björk i norra kanten och slån i den västra och södra. Delar av den f.d. öppna marken är sank.

Detta område har besökts 20140305 och vanliga arter som vintergröna, hallon, älgört och nejlikrot noterades. En fullständig förteckning noterades i västra delen av området. I övrigt noterades bara träd och buskar.

Ekologiska värden

De ekologiska värdena i området består framförallt av

- 1) strandremsan som särskilt i söder är tämligen opåverkad,
- 2) värdefull lövskogsvegetation,
- 4) sankmarken som kan vara en miljö för groddjur eller skulle med relativt enkla medel kunna bli det, samt
- 3) den viktiga funktion som området har som spridningskorridor för att binda samman Judarskogen och Gubbkärrsskogen/Mälaren (se "Påverkan på samband").

Förutom ovanstående ekologiska funktioner ger all naturmark, särskilt trädbevuxen, flera ekosystemtjänster som t.ex. rening av vatten och luft.

Område 2

Bebyggelseplaner

I sydvästra hörnet mellan korsningen Ferievägen och Tyska Bottens väg finns planer på att bygga sex hus, se figur 13. Fem av husen är fyra – fem våningar höga och i vissa fall med suterräng. Under ett av husen kommer ett garage att anläggas. Ett av husen är ett parhus som är tre våningar hög.

Naturmiljö

Området ligger vid en norr- och ostsluttning på moränmark där enstaka hållar sticker upp. Detta innebär att det lösa jordlagret överlag är tunt. Om-

Figur 13. Detaljplan för område 2 (datum 20140129).

rådet är till största delen obebyggt, men en sommarstuga ligger i norra spetsen med en liten tomt med gräsmatta och rabatter. Tomtområdet har inte inventerats. Foto från området se figur 9C.

Området besöktes 20140214. Ett flertal barrträd av både gran och tall står i sluttningen, men det finns även lövträd, bl.a. några ekar samt björk, asp och rönn. De större träden är inmäta och dess kondition är kontrollerad av Örjan Stål på VIÖS (2013). Totalt står nio större ekar och tre större tallar inom planområdet. Av de större träden, bedömer VIÖS att alla tallar är friska men att en av ekarna har mycket dålig kondition. Tre av ekarna har bedömts vara bevaransvärda. Ingen av ekarna är en jätteek. Lite längre söderut växer dock en jätteek, se ”Ek-habitatnätverk”. På andra sidan vägen vid koloniområdet står en relativt stor lind.

Buskskiktet är ganska glest och består av hassel, nypon, måbär och snöbär. På marken växer en del gräs (som inte har gått att bestämma p.g.a. årstiden) förutom kruståtel och hundäxing. Örtor som lingon, blåbär, harsyra, nejlikrot, smultron, kovall, ärenpris, gökärt, johannesört, och fläckar med blåsippa, växer tillsammans med vårfryle, hallon och en hel del vintergröna. Ingen av arterna är särskilt ovanlig, men blåsippa brukar räknas som en indikator på lite bättre miljöer. Mosskiktet består huvudsakligen av fläckar med mossa som kranshakmossa, björnmossa, husmossa och väggmossa. På ett ställe fanns gott om harspillning.

Vid en sökning i Artportalen (2014) har, som tidigare nämnts, rapporterats att mindre vattensalamander har funnits i flera år i en liten damm i

trädgården på Tennisvägen 20. Trädgården ligger strax intill det planerade utbyggnadsområdet.

Mindre vattensalamander *Triturus vulgaris* hittas ofta i mindre, vattensamlingar helst solexponerade utan fisk. Efter leken rör sig salamandern gärna i skogsområden högst någon km från lekplatsen. Övervintring sker under stenblock, i rör och liknande utrymmen. Det är högst troligt att planområdet används som sommar- och vintervistelse för arten. Arten har en livskraftig status, men alla groddjur är fridlysta.

Ekologiska värden

De ekologiska värdena i området består framförallt av

- 1) de större träd som finns i området,
- 2) områdets funktion som sommar- och vintervistelse för groddjur, åtminstone mindre vattensalamander, samt
- 3) den funktion som området har som spridningskorridor för att binda samman Judarskogen och Gubbkärrsskogen/Mälaren (se ”Påverkan på samband”).

Fält- och mosskiktet består huvudsakligen av tämligen triviala arter, förutom blåsippa som är en mer ovanlig art. Flera arter skulle kunna identifieras om området inventerades senare under växtsäsongen.

Förutom ovanstående ekologiska funktioner ger all naturmark, särskilt trädbevuxen, flera ekosystemtjänster som t.ex. rening av vatten och luft.

Lokal påverkan

Områden där husen står och garageytan mellan hus 2 och 3 samt parkeringsytor blir hårdgjorda ytor. Vissa träd kan sparas mellan en del huskroppar. I sluttningen ovanför husen kan naturmarken sparas, men en del åtgärder måste antagligen vidtas för att träden ska klara skuggning och ändrade förhållanden. Söder om hus 1 kan också marken sparas. Gatan kommer att flyttas närmare koloniområdet.

Av de större träden kan inga av tallarna sparas. Ek 1 kan bevaras, men trädet är i dålig kondition (VIÖS 2013). Ek 2 - 6 kan sparas men det är avgörande för trädens överlevnad hur schakt och markarbeten placeras och genomförs. Linden på andra sidan vägen måste tas ned när vägen flyttas. De tre ekarna i söder 7 - 9 kommer att sparas och därmed bilda ett sammanhängande bestånd med ekarna längre söderut där även jätteeken står.

Område 3

Bebyggelseplaner

Planerna för detta område är ännu inte utförade.

Naturmiljö

Området ligger längs Gubbkärrsvägen på ömse sidor om Semestervägen. Större delen av området består av ett lövkärr som kanske kan ha en öppen vattensamling under vår och höst under vissa år. På ömse sidor om dalgången reser sig marken relativt kraftigt med morän och berg i dagen. Foton över områden hittas i figur 9 (D - F).

Området är lövdominerat med framförallt glas- och vårtbjörk, asp, hägg och sälg. På södra sidan

om gångvägen växer ett kornellsnår. I sluttningen här står en lite större ek och bok. Norr om kärret står flera fina ekar mot koloniområdet och barrträd (mest tall) mot Judarskogen. Ett flertal buskar finns i området, krusbär, slån och en liten bok, men även flera andra arter som dock inte har kunnat bestämmas (troligen är en del trädgårdsflyktingar). I fältskiktet växer hallon, vass, grenrör och nejlikrot. Marken är mestadels bar eller med lövförna. Torvskiktet är till relativt stor del borta.

Ekologiska värden

De ekologiska värdena i planområdet består framförallt av

- 1) att kärrområden ofta har en viktig ekologisk funktion,
- 2) området har en stor utvecklingspotential, samt
- 2) att området bildar ett viktigt samband med Judarskogen (se ”Påverkan på samband”).

Fält- och mosskiktet består huvudsakligen av tämligen triviala arter utefter vad som kunde upptäckas vid besöket i början av mars.

Förutom ovanstående ekologiska funktioner ger all naturmark, särskilt trädbevuxen, flera ekosystemtjänster som t.ex. rening av vatten och luft.

Lokal påverkan

Området är svårexploaterat vilket innebär att en stor del av kärret måste tas i anspråk om inte sluttningarna ska bebyggas. Detta innebär att marken antagligen fylls upp och de ekologiska värdena därmed helt eller delvis försvinner.

En viktig spridningskorridor mellan Judarskogen och Gubbkärrsskogen påverkas negativt vid en exploatering här.

Exploatering av sluttningen är troligen svår på södra sidan eftersom husen vid Tältgatan ligger tätt intill kärret. Exploatering av sluttningen på norra sidan bör tekniskt sett vara lättare. En del fina tallar och ekar riskerar att försvinna och barrskogsspridningssambandet blir försvagat.

Om området exploateras är det värdefullt om vattnet kan styras om på sådant sätt att t.ex. en dammiljö kan skapas i någon del av den nuvarande kärmarken, se ”Förslag till kompensation”.

Område 4

Bebyggelseplaner

Planerna för detta område är ännu inte utformade.

Naturmiljö

Området ligger längs Gubbkärrsvägen mellan Tältgatan och Fritidsvägen, men även lite söder om Fritidsvägen och besöktes 20140305. Detta är ett barrskogsområde i en nordostlig sluttning där husen vid Storlogen ligger högt ovanför Gubbkärrsvägen. Vid Tältgatan är höjdskillnaderna betydligt mindre. Foto från området se figur 10A.

Både gran och tall är vanlig i området. Ett inslag av gräsmatta finns vid Fritidsvägen. Några hasslar växer i området. Rönn är vanlig och någon liten ekplanta hittades. En liten stig går genom området. Trädskiktet har delvis blandad ålder. Ingen död ved förekommer. Blåbär, lingon, vårfryle, kruståtel och

smultron är vanliga skogsarter i fältskiktet. Ett parti med vintergröna finns också. Husmossa är vanlig i mosskiktet.

På höjden vid Storlogen dominerar huskropparna, medan ett visst barrskogssamband finns vid Fritidsvägen och Tältgatan.

Ekologiska värden

Det lokala värdena består framförallt i:

- 1) Barrskogsmiljö nära Judarskogen.

Utifrån vad som kunde bedömas i början av mars så består fält- och mosskiktet av tämligen triviala arter.

Förutom ovanstående ekologiska funktioner ger all naturmark, särskilt trädbevuxen, flera ekosystemtjänster som t.ex. rening av vatten och luft.

Lokal påverkan

Vid en exploatering här är det framförallt viktigt att se om det går att spara de barrträd som kan knyta samman barrskogsmiljöerna vid Judarskogen med Gubbkärrsskogen.

Område 5

Bebyggelseplaner

Planerna för detta område är ännu inte utformade.

Naturmiljö

Området ligger vid vägarna Tyska Bottens väg, Ferievägen och Tältgatan. Området har besökts 20140305. En stor del av området ligger i en dalgång med gräsmatta medan delar av området består

av en norrsluttning mellan Feriegatan och Tältgatan. En tvärsig går genom skogsområdet från Feriegatan ner till busshållplatsen vid Tältgatan. Strax intill området ligger en förskola. Se foton i figur 10 (B - D).

Sluttningen är brant med hållar som går i dagen högst upp mot Feriegatan. Högst upp dominerar tall, medan granen är vanligare där moränen tar vid. En hel del berg sticker fram och ett mycket markant block finns i området. Intill blocket står en tall som ser ut att stötta blocket. I området växer även björk, ek och asp. I buskskiktet växer bl.a. en hassel. Mot dalgången växer en del unga lövträd. En koja finns i området. Ett nyligen dött träd ligger i området, men död ved saknas i övrigt.

I fältskiktet växer gott om kruståtel, men även vårfryle, blåbär, hundäxing, johannesört, lingon, träjon, örnbärken och ett exemplar av skräppa. I mosskiktet hittas bl.a. husmossa, björnmossa och kransmossa.

Ekologiska värden

Det lokala värdena består framförallt i:

- 1) mer opåverkad barrskogsmiljö än t.ex. område 6 och 7,
- 2) det stora blocket förefaller besökas ofta av småfågel samt
- 3) viktigt läge i spridningskorridoren med närheten till Gubbkärrskorridoren och med fri sikt mot Judarsskogen.

Att döma av besöket i början av mars består fält- och mosskiktet huvudsakligen av tämligen triviala

arter. Detta barrskogsområde är dock något mer opåverkat än övriga barrskogsområden.

Förutom ovanstående ekologiska funktioner ger all naturmark, särskilt trädbevuxen, flera ekosystemtjänster som t.ex. rening av vatten och luft.

Lokal påverkan

Området bör inte exploateras eftersom det bl.a. påverkar spridningsvägarna negativt. Dalgången med gräsmatta har idag inte något särskilt ekologiskt värde, men en exploatering här gör att det barrskogssambandet kan påverkas negativt. Desutom kan en exploatering i dalgången omöjliggöra en restaurering av ett våtmarksstråk. En exploatering av skogsområdet påverkar sambandet med Gubbkärrsskogen negativt.

Område 6

Bebyggelseplaner

Planerna för detta område är ännu inte utformade.

Naturmiljö

Området ligger i en nordostsluttning nedanför kvarteret Storsiren och längs Tyska Bottens väg. Området har besökts 20140305. En stig går genom området, som troligen framförallt används för hundpromenader. Foto från området se figur 10E.

I övre delen av området mot kvarteret Storsiren sticker berget fram, medan moränmarken dominerar i övriga delar av sluttningen. Granskogen dominerar i området och i fältskiktet står en hel del blåbärssris. En del död ved finns i området.

Mossor hittas framförallt som fläckar här och där. Förutom gran står tall, vårtbjörk, asp (någon stor), mindre ekar, sälg och rönn i området. De flesta träden är uppvuxna, men en del yngre träd finns också. De unga träden består mest av lövsly, men en del smågranar växer också i området. Ett ungt bokträd och ett idegransskott hittades. I buskskiktet växer enstaka hassel och måbär.

I fältskiktet växer (förutom blåbär), örnbärken, vårfryle, träjon, hundäxing, nejlikrot, smultron, harsyra, lingon, en del obestämda gräs och blåsippa. Blåsippa växer framförallt i den norra delen. Bland mossorna hittades vanliga skogsmossor som väggmossa, husmossa, vanlig kvastmossa och kransmossa.

Ekologiska värden

De lokala värdena består framförallt i:

- 1) några tallar i hörnet Tyska Bottens väg och Mälarblick och
- 2) barrskogsområde som bidrar till en hög barrskogsandel i Nockebyhov.

Fält- och mosskiktet består huvudsakligen av tämligen triviala arter, förutom blåsippa som är en mer ovanlig art (utifrån vad som kunde ses tidigt i mars).

Förutom ovanstående ekologiska funktioner ger all naturmark, särskilt trädbevuxen, flera ekosystemtjänster som t.ex. rening av vatten och luft.

Lokal påverkan

Andelen barrskog minskar i Nockebyhov om detta område tas i anspråk. Troligen är det svårt

att bevara något större antal träd i detta område, eftersom det framförallt är gran som växer här. Vid en exploatering får man nog räkna med att plantera nya träd om det är möjligt, gärna tall.

I hörnet Tyska Bottens väg och Mälarblick finns dock möjligheter att spara några tallar.

Område 7

Bebyggelseplaner

Planerna för detta område är ännu inte utformade.

Naturmiljö

Området ligger i en nordostsluttning nedanför kvarteret Storsiren/Ceremonimästaren och längs Tyska Bottens väg. Området har besökts 20140305. En stig går genom området, som troligen framförallt används för hundpromenader, denna stig leder även till område 6. Detta område påminner i sin karaktär till stor del om område 6. Foto över detta område återfinns i figur 10F.

Större delen av området ligger på moränmark, men med berg i dagen eller i ytligt läge i övre delen av sluttningen. I området dominerar granskog och blåbärsris på relativt mossrik mark. En del död ved finns i området.

I området står bl.a. gran, tall, ek och vårtbjörk. I fältskiktet hittades blåbär, örnbräken, vårfryle, humleblomster, ärenpris, harsyra, hundäxing och blåsippa samt gräs som inte kunde bestämmas. Dessutom hittades några exemplar av myskmadra. I mosskiktet hittades väggmossa, kranshakmossa och hakmossa.

Ekologiska värden

De lokala värdena består framförallt i:

- 1) några större tallar som står nära förskolan och
- 2) ett barrskogsområde som bidrar till en hög barrskogsandel i Nockebyhov.

Att döma av de arter som kan bestämmas i början av mars så består fältskikt- och mosskikt huvudsakligen av tämligen triviala arter, förutom blåsippa som är en mer ovanlig art.

Förutom ovanstående ekologiska funktioner ger all naturmark, särskilt trädbevuxen, flera ekosystemtjänster som t.ex. rening av vatten och luft.

Lokal påverkan

Andelen barrskog minskar i Nockebyhov om detta område tas i anspråk. Troligen är det svårt att bevara något större antal träd i detta område, då det framförallt är gran som växer här, en del tallar kan dock troligen bevaras.

Vid en exploatering är det viktigast att bevara träden närmast trappan samt vid förskolan.

Förslag till kompensation

I detta avsnitt redovisas idéer på tänkbara kompensationsåtgärder. Förslagen är inte utredda eller utformade i detalj.

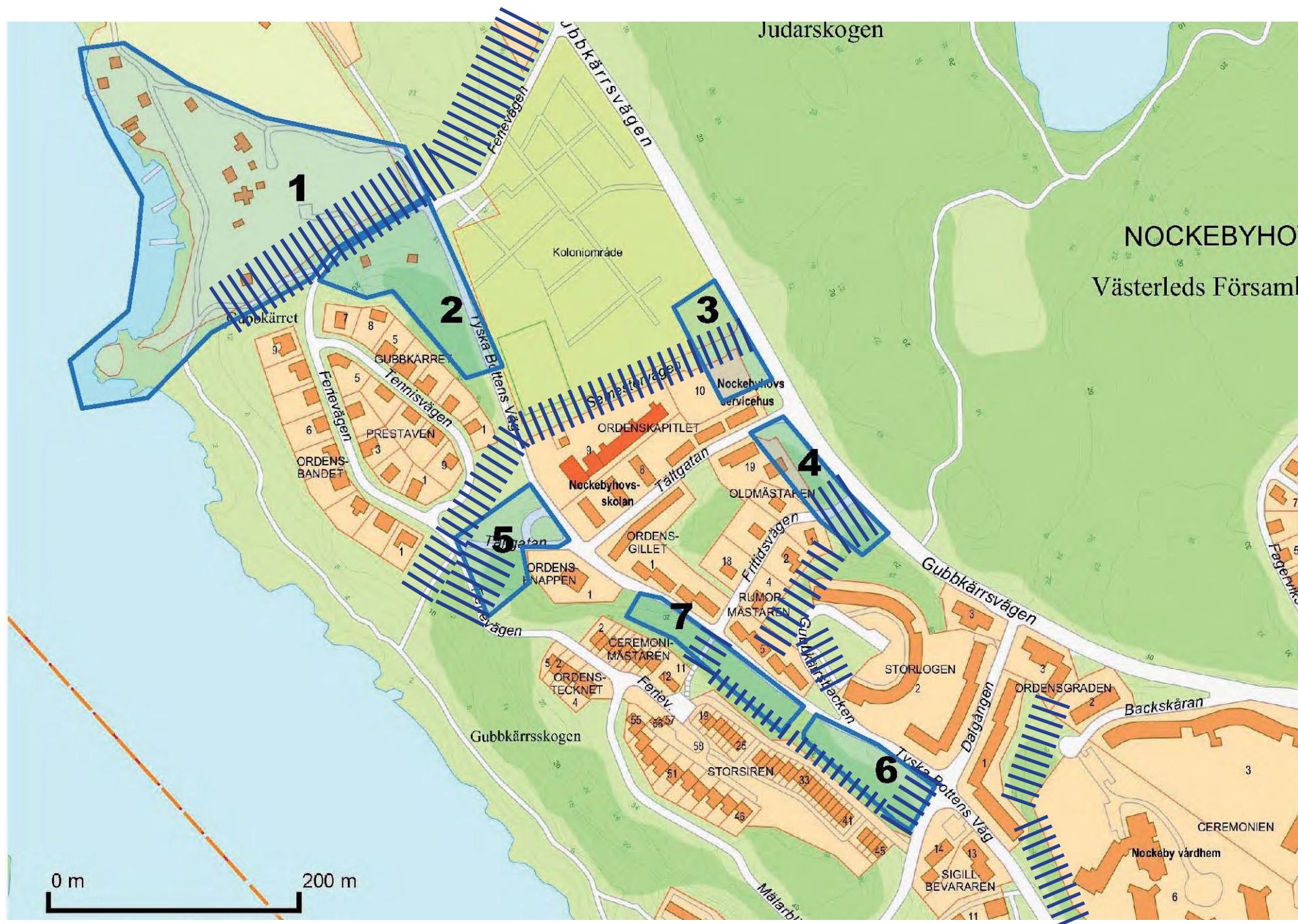
Tidigare har öppna diken och kärr varit en del av områdets ekologiska karaktär. Öppet vatten behövs både för groddjur och för många insekter och fåglar mm.

Bebyggelse i planområdet kommer dels öka trafiken och risken att groddjur blir överkörda dels minska de miljöer som behövs för födosök och övervintring. För att bevara biologisk mångfald beträffande groddjur behövs fler dammar i eller i närheten av reservatet. Placeringen måste utredas mer för att inte dödligheten på vägarna ska öka.

Västra utloppet (orange korridor) från Judarn är en viktig blå spridningsväg mot Mälaren som skulle behöva förstärkas/restaureras. Det kan t.ex. ske genom att damm/ar anläggs i den öppna marken i reservatet. Om det är möjligt att öppna vattendraget ner till Ängbybadet kan det även vara aktuellt att bygga en grodtunnel under Gubbkärrsvägen.

Den gröna korridoren fungerar bra idag, men den numera igenväxta delen av område 1 kan röjas för att göras mer tillgänglig. En del av den täta buskvegetationen bör dock sparas eftersom den är värdefull för småfåglar.

Återskapande av våtmark vid Semestervägen, den gula korridoren, bör undersökas. Detta måste dock ske utan att man riskerar barnsäkerheten. Det bör även undersökas om det går att ha ett öppet vattendrag mot Mälaren och att anlägga en damm i t.ex. Tältgatans parkutrymme. Skyddsåtgärder som grodtunnel, barriärer och hänsynsskyltar vid Gubbkärrsvägen vid sträckan Semestervägen till Dalgången är lämpliga. Det kan även bli aktuellt med åtgärder som grodtunnel och liknande inom Nockebyhov som t.ex. vid Tältgatan.

Figur 14. Områden där det är särskilt viktigt att bevara sambanden är rastrerade.

Det borde också vara möjligt att skapa en våtmark/damm i område 1 i den blöta svackan (område B i figur 4).

Eventuella block som måste flyttas i bebyggelseområdena kanske kan användas för att skapa en dammiljö som visar på Judarns unika geologiska karaktär. Geologin i Judarskogen är klassad som riksintressant. Även grova trädstammar kan användas för att skapa en spännande parkmiljö.

Underlag

Artportalen. <http://www.artportalen.se/> Sökning under februari 2014. Artdatabanken och Naturvårdsverket.

Kiibus, M. 2013. Uppföljning av större vattensalamander i Judardammen. 2013 Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Länsstyrelsen 2007. Judarskogen, bevarandeplan för Natura-2000-område.

Mörtberg, U., Zetterberg, A. och Gontier, M. 2006. Landskapsekologisk analys i Stockholms stad. Metodutveckling med groddjur som exempel. Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Mörtberg, U., Zetterberg, A. och Gontier, M. 2007. Landskapsekologisk analys i Stockholms stad. Habitatnätverk för eklevande arter och barrskogsarter. Miljöförvaltningen. Stockholms stad.

Stockholms stad. 2013a. Den gröna promenadstaden. En strategi för utveckling av Stockholms parker och natur. Tillägg till Stockholms översiktsplan Promenadstaden. Utställningsförslag maj 2013.

Stockholms stad. 2013b. Parkplan Bromma del 3.

Stockholms stad. 2009. Uppdaterad biotopkarta från 1998.

Stockholms stad. 2007. Stockholms unika ekmiljöer. Förekomst, bevarande och utveckling. Ekologigruppen AB.

Stockholms stad. 2006. Landskapsanalys Södra Nockebyhov. Uppdrag för Markkontoret, Landskapslaget.

Stockholms stad. 2000. Vattenprogram för Stockholm 2000.

Stockholm Vatten. 2010. Stockholms stad. Stockholms Vattenprogram -Årsrapport 2009-10.

Zetterberg, A. 2011. Connecting the dots : network analysis, landscape ecology, and practical application. Doktorsavhandling. Stockholm : Kungliga Tekniska högskolan, 2011. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-48491>

Zetterberg, A., Mörtberg, U, och Balfors, B. 2010. Making graph theory operational for landscape ecological assessments, planning, and design. Landscape and Urban Planning 95 (2010) 181 - 191.

VIÖS. 2013. 130502 PM träd Nockebyhov. Utredning för Stockholms stad.

Muntlig information

Gunilla Hjort Miljöförvaltningen Stockholm
Joakim Pramsten, Stockholm Vatten.